

TIJORAT BANKLARI FOYDA KO'RSATKICHLARI TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH

Eshonqulov Azamat Abdiraximovich

TIFT Universiteti "Buxgalteriya hisobi" kafedrasini mudiri v.b.

Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent

Karimov Javoxir Nuriddin o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi,

magistratura tinglovchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola tijorat banklari faoliyatida foyda ko'rsatkichlari samaradorligini oshirish, ularning barqarorligini ta'minlash va rivojlanish uchun muhim ahamiyatga ega omillarni tahlil qilingan. Foyda ko'rsatkichlarining aniq va to'g'ri tahlili banklarning moliyaviy holatini yaxshilash, raqobatbardoshligini oshirish va strategik qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada foyda ko'rsatkichlari tahlilining hozirgi amaliyoti va uning kamchiliklari ko'rsatilgan bo'lib, takomillashtirish yo'nalishlari, shuningdek, zamonaviy tahlil usullarini qo'llash bo'yicha takliflar ilgari surilgan. Banklarning moliyaviy natijalarini oshirish uchun risklarni boshqarish, aktivlar va passivlarni optimallashtirish hamda innovatsion moliyaviy texnologiyalardan foydalanish zarurligi va tijorat banklarida foyda tahlilini mukammallashtirish orqali bank sektorining umumiy samaradorligini oshirish imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar. Tijorat banklari, foyda ko'rsatkichlari, tahlil usullari, moliyaviy samaradorlik, risklarni boshqarish, aktivlar va passivlarni optimallashtirish.

KIRISH

Tijorat banklari faoliyati har qanday davlatning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Banklar mamlakat ichida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, tadbirkorlikni rivojlantirish va aholiga moliyaviy xizmatlar ko'rsatish kabi vazifalarni bajaradi. Shu bilan birga, tijorat banklarining moliyaviy natijalari, ya'ni foyda ko'rsatkichlari, ularning umumiy faoliyatining asosiy mezonlaridan biri hisoblanadi. Bank foyda ko'rsatkichlarini tahlil qilish bu bankning hozirgi holatini, samaradorlik darajasini va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari baholash imkonini beradi. Tijorat banklari foyda ko'rsatkichlarini tahlil qilishni takomillashtirish mavzusi moliyaviy menejment va bank faoliyati strategiyasini shakllantirishda dolzarb ahamiyatga ega. Chunki bu tahlillar banklar tomonidan qabul qilinadigan qarorlarning samaradorligini oshirishga, shuningdek, moliyaviy risklarni boshqarish va bank mijozlariga ko'rsatilayotgan xizmat sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Shuningdek, tijorat banklari foyda ko'rsatkichlarini tahlil qilishni takomillashtirish ushbu banklarning raqobatbardoshlik darajasini oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Globalizatsiya va iqtisodiy o'zgarishlar natijasida moliya bozorlari tobora murakkablashib, raqobat kuchayib bormoqda. Shu bilan birga, moliyaviy texnologiyalar va innovatsiyalar rivoji bank faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shunday sharoitda tijorat banklari o'z foyda ko'rsatkichlarini to'g'ri tahlil qilish, risklarni minimallashtirish hamda moliyaviy strategiyalarni moslashtirish orqali bozorda o'z o'rnini saqlab qolishi zarur. Bank foyda ko'rsatkichlarini tahlil qilish jarayonida bankning daromad va xarajatlari tuzilmasi, aktivlar va majburiyatlar boshqaruvi, risklarni baholash hamda likvidlik va kapital yetariligi kabi omillar e'tiborga olinadi. Ushbu omillar bankning moliyaviy holati va uzoq muddatli barqarorligi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Maqolaning maqsadi ushbu tahlil usullarini takomillashtirish orqali banklarning umumiy moliyaviy samaradorligini oshirish, ular faoliyatining samarali boshqarilishini ta'minlashga hissa qo'shishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi. Tijorat banklari foyda ko'rsatkichlarini tahlil qilish va takomillashtirish bo'yicha chuqur va tizimli yondashuvni talab etadi. Ushbu bo'limda tadqiqot jarayonida qo'llaniladigan asosiy metodlar va uslublar quyida keltirilgan.

- Mavzuni aniqlash va maqsadni belgilash
- Nazariy asoslar
- Saksonal statistik ma'lumotlar
- So'rovnoma va intervyu
- Tahliliy tadqiqot
- Kvantitativ tahlil
- Sifatli tahlil
- Tavsiya va chora-tadbirlar

Ushbu metodologiya tijorat banklari foyda ko'rsatkichlarini tahlil qilishda chuqur va izchil yondashuvni ta'minlaydi, shuningdek, amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga yordam beradi.

Tahlil va natijalar. Tahlil natijalarini tushunish uchun bank faoliyatining quyida rasmda asosiy moliyaviy ko'rsatkichlariga e'tibor qaratish zarur:

1-Rasm. Tijorat banklari asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar¹

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari foyda ko'rsatkichlarini oshirish va tahlil jarayonini takomillashtirish uchun bir qancha choralarni ko'rish muhim:

- Moliyaviy xizmatlarni diversifikatsiya qilish orqali daromad manbalarini kengaytirish;
- Xarajatlarni minimallashtirish va operatsion samaradorlikni oshirish maqsadida raqamli texnologiyalarni joriy qilish;
- Aktivlar va majburiyatlarni samarali boshqarish orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlash;
- Kredit risklarini va boshqa moliyaviy risklarni baholash va boshqarish usullarini takomillashtirish.

Bu yondashuvlar tijorat banklari faoliyatini yanada mustahkamlash va ularning raqobatbardoshlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Tijorat banklari foyda ko'rsatkichlarini tahlil qilish va takomillashtirish jarayoni banklarning moliyaviy barqarorligini, raqobatbardoshligini va samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, banklar

¹ Muallif tomonidan tuzilgan.

daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, xarajatlarni optimallashtirish, aktivlar va majburiyatlarni samarali boshqarish hamda risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish orqali foydalilik ko'rsatkichlarini oshirish imkoniyatiga ega.

Ushbu tadqiqotda qo'llanilgan metodologiya bank faoliyatining turli jihatlarini chuqur tahlil qilishga yordam berdi. Kvantitativ va sifatli tahlil usullari yordamida banklarning moliyaviy natijalari, risklar va imkoniyatlari aniqlanib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Banklar uchun taklif etilgan chora-tadbirlar foyda ko'rsatkichlarini oshirish, mijozlarga xizmat sifatini yaxshilash va bozor sharoitlariga tezkor moslashish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Umuman olganda, tijorat banklari foyda ko'rsatkichlarini takomillashtirish jarayonida zamonaviy tahlil usullaridan foydalanish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va strategik rejalashtirishni kuchaytirish zarur. Bu esa banklarning moliyaviy samaradorligini oshirish, bozor raqobatida o'z o'rnini saqlab qolish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim qadam bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining qonuni "Banklar va bank faoliyati" to'g'risida. <https://lex.uz/acts/-2681>.
2. Markaziy bankning Bank hisob varaqlarini ochish, yuritish va yopish tartibi to'g'risidagi yo'riqnomasi (ro'yxat raqami 3420, 2023-yil 8-fevral) asosida amalga oshiriladi.
3. A. K. Ibragimov, Z. A. Umarov, K. R. Xotamov, N. Rizayev Tijorat banklarida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standart-lari, /darslik. –T.: "Iqtisod-Moliya", 2020-446 b.
4. J. E. Butayev, Tijorat banklari deposit bazasini mustahkamlash yo'llari-Journal Of Marketing, Business And Management(Jmbm) jurnaliga maqola/-2022.
5. International banking/Types of Banks _ History of Banking.htm/.
6. Sharipova N. D., Jurayev I. S. Theoretical Foundations Of Monetary Policy// International journal of innovations in engineering research and technology. – 2023. -T. 10. -C. 171-173.
7. Алексеев П.В. Банковское Дело: Управление в Современном Банке. Учебное Пособие Для Вузов / П.В. Алексеев, Сост. -М.: Кнорус, 2018. - 304 с.
8. Тавасиев А.М. Банковское Дело: Учебник Для Бакалавров / А.М. Тавасиев. — М.: Юрайт, 2017.— 647 с.